

ŠKOLSKÉ KNIŽNICE AKO INFORMAČNÉ A KULTÚRNE CENTRÁ ŠKÔL

16. MEDZINÁRODNÁ
KONFERENCIA, SEPTEMBER 2022

MGR. ROZÁLIA CENIGOVÁ

The 16th edition of the international conference *School Libraries as Information and Cultural Centres* was organised by the National Institute of Education and Youth under the auspices of the Ministry of Education, Science, Research and Sport. The article summarises the main topics of the international conference including an analysis of the situation of school libraries as information and cultural centres of schools in the Slovak Republic, inspiring examples of good practice in Slovak and Czech school libraries, support for reading in the family from surveys of reading in the Czech Republic and the role of the family, school, library and state in supporting reading.

Keywords: school cultural centres; literacy; education information; methods for working with books

 rozalia.cenigova@mpc-edu.sk

 Národný inštitút vzdelávania
a mládeže, Bratislava

 www.nivam.sk

Účastníci 16. medzinárodnej konferencie v Bratislave. Autor fotografie: Mgr. Ľudovít Zubko

Šestnásty ročník medzinárodnej konferencie Školské knižnice ako informačné a kultúrne centrá zorganizoval Národný inštitút vzdelávania a mládeže pod záštitou Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo školstva“). Podujatie sa konalo 8. septembra 2022 v Univerzitnej knižnici v Bratislave. Zúčastnili sa ho zástupcovia ministerstva školstva, Ministerstva kultúry Slovenskej republiky a ďalší zástupcovia z radov pedagogickej a knihovníckej verejnosti zo Slovenskej republiky a z Českej republiky.

Predchádzajúce ročníky medzinárodnej konferencie zorganizovala Slovenská pedagogická knižnica, avšak od 1. novembra 2021 sa stala organizačným útvarom Metodicko-pedagogického centra, ktoré bolo 1. júla 2022 spolu s ďalšími priamoriadenými organizáciami ministerstva školstva začlenené do Národného inštitútu vzdelávania a mládeže.

Prítomných účastníkov privítal riaditeľ odboru podpory neformálneho vzdelávania Národného inštitútu vzdelávania a mládeže Tomáš Horváth.

Medzinárodnú konferenciu slávnostne otvorila zástupkyňa ministerstva školstva Slávka Veningerová. V úvodnom prejave okrem iného ocenila usilovnú a systematickú prácu školských knižníc, ktorou sa podieľajú na zvyšovaní kvality vzdelávania a realizovaní vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí: „Zapojenie skoro 1 300 základných a stredných škôl zo Slovenskej republiky i z Českej republiky s vyše 140 000 účastníkmi do kreatívnych projektov Národného inštitútu vzdelávania a mládeže aj počas pandémie je nádherným príkladom vo Vašom snažení o dobro a vzdelanosť Vašich žiakov, o snahu upevňovať schopnosť žiakov čítať s porozumením, udržiavať živosť vlastného jazyka a propagovať literatúru.“ Prihovor ukončila prianím podnetných diskusií, plodnej výmeny skúseností a entuziazmu do ďalšej odbornej práce.

Odborný program medzinárodnej konferencie začala prednáškou *Analýza stavu školských knižníc za rok 2021 a projekty na podporu čítania* metodička pre školské knižnice **Rozália Cenigová** z oddelenia

Slovenskej pedagogickej knižnice, ktoré je súčasťou odboru podpory neformálneho vzdelávania Národného inštitútu vzdelávania a mládeže. Vo svojej skrátenej prednáške odprezentovala prostredníctvom tabuliek, grafov, fotografií a stručných komentárov aktuálny stav školských knižníc na Slovensku najmä v oblasti knižničného fondu, používateľov, výpožičiek, vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí, informačných technológií a hospodárení školských knižníc. Takisto pútavým a inšpirujúcim spôsobom informovala o výsledkoch októbrových projektov zameraných na kreatívnu podporu čítania a činnosť metodického centra pre školské knižnice, ktoré bolo súčasťou Slovenskej pedagogickej knižnice do 30. októbra 2021.

STAV ŠKOLSKÝCH KNIŽNÍC NA SLOVENSKU A PROJEKTY NA PODPORU ČÍTANIA

V úvode prednášky metodička pre školské knižnice uviedla, že školské knižnice sú súčasťou knižničného systému Slovenskej republiky. Pri práci sa riadia týmito dvoma právnymi dokumentmi:

- zákonom č. 126/2015 Z. z. o knižniciach a o zmene a doplnení zákona č. 206/2009 Z. z. o múzeách a o galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 38/2014 Z. z. (ďalej len „zákon o knižniciach“),
- vyhláškou Ministerstva kultúry Slovenskej republiky č. 201/2016 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o spôsobe vedenia odbornej evidencie knižničných dokumentov a o revízii a vyradovaní knižničného fondu v knižniciach.

Zvlášť oboznámila účastníkov so znením § 10 zákona o knižniciach, ktorý definuje školskú knižnicu, jej zameranie, pôsobnosť, úlohy, vymedzuje okruh odborných knižničných činností, spôsob a podmienky poskytovania knižnično-informačných služieb. Ďalej poznamenala, že základným východiskovým materiálom pre spracovanie analýzy stavu školských knižníc boli štatistické údaje, ktoré

uviedli školské knižnice vo *Výkaze o školskej a akademickej knižnici Škol (MŠVVŠ SR) 10 – 01 za rok 2021* (ďalej len „štatistický výkaz“). Doplňujúcimi informáciami boli interné správy a poznatky metodičky pre školské knižnice zo 692 poskytnutých odborných konzultácií počas zberu štatistických údajov od 10. januára 2022 do 3. marca 2022, informácie z printových a elektronických médií, riadené telefonické rozhovory s vybranými zriaďovateľmi školských knižníc a školskými knihovníkmi a písomne vyžiadané informácie od spravodajských jednotiek. Štatistický výkaz za rok 2021 už obsahoval zredukovaný zber štatistických ukazovateľov, (zo 47 štatistických ukazovateľov klesol počet na 21 štatistických ukazovateľov), a to vďaka spolupráci zástupcov z ministerstva školstva, Ministerstva kultúry Slovenskej republiky, Slovenskej národnej knižnice, Centra vedecko-technických informácií Slovenskej republiky a zástupcu Slovenskej pedagogickej knižnice v novembri 2020 a v marci 2021.

POČET ŠKÔL A ŠKOLSKÝCH KNIŽNÍC

K 31. decembru 2021 bolo evidovaných **1 531 školských knižníc**, ktoré boli zriadené v súlade so zákonom o knižniciach. Ako organizačné útvary základných škôl, gymnázií, stredných odborných škôl, konzervatórií a škôl pre **žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami** poskytovali informačné a dokumentačné zabezpečenie výchovy a vzdelávania a výchovno-vzdelávacích potrieb (Tabuľka 1).

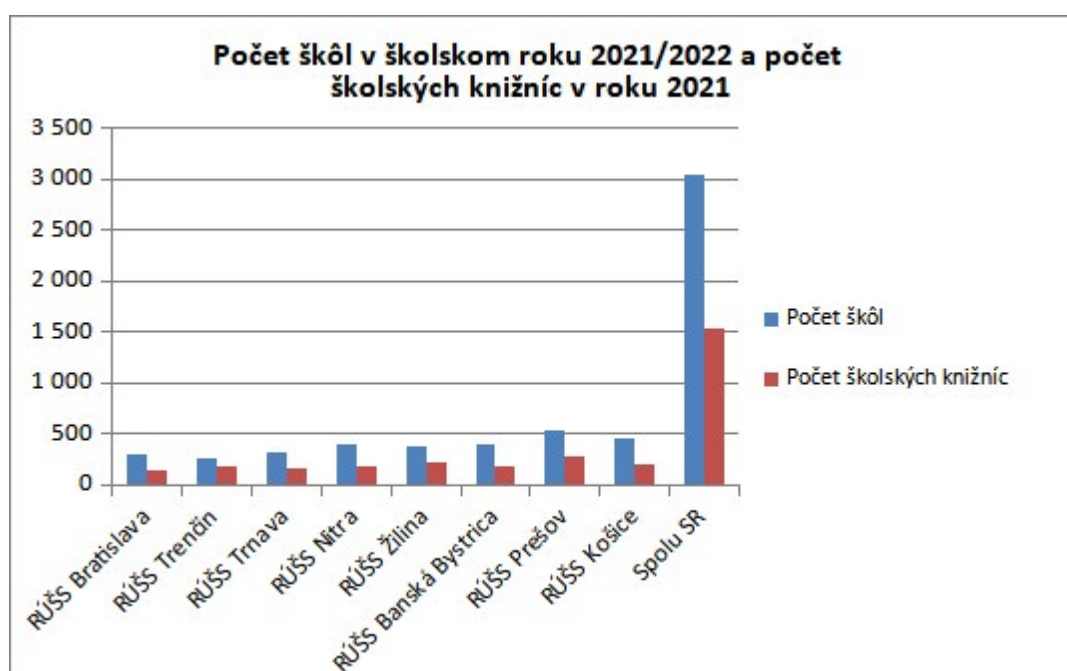
V roku 2021 bolo zrušených 7 školských knižníc v dôsledku vyradenia 7 škôl zo siete škôl a školských zariadení ministerstvom školstva, jedna školská knižnica bola zrušená z dôvodu zlúčenia dvoch školských knižníc do jednej (išlo o zlúčenie dvoch škôl do spojenej školy). Zriadené boli 4 nové školské knižnice, pričom tri vznikli vďaka finančnej podpore z eurofondovej výzvy zameranej na *budovanie a zlepšenie technického vybavenia jazykových učební, školských knižníc, odborných učební rôzneho druhu v základných školách v rámci Integrovaného regionálneho operačného programu (IROP-PO2-SC222-2016-13)*, ktorý riadi Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky.

Tabuľka 1 Počet škôl a školských knižníc v rokoch 2020 a 2021. Zdroj: Rozália Cenigová

Ukazovateľ	2020	2021	Nárast/pokles (%)
Počet škôl	3 014	3 040	+0,86
Počet škôl so školskými knižnicami	1 534	1 531	-0,20
z toho integrované s verejnou knižnicou	24	23	-4,17

Ako zaujímavosť uvádzame, že najväčšie percentuálne zastúpenie školských knižníc v pomere k fungujúcim školám eviduje Regionálny úrad školskej správy

Trenčín, a to 71 %. Najmenšie percentuálne zastúpenie zase eviduje Regionálny úrad školskej správy Košice, a to 43 % (Graf 1).

Graf 1 Počet škôl v školskom roku 2021/2022 a počet školských knižníc v roku 2021 v rámci regionálneho úradu školskej správy v sídle kraja. Zdroj: Rozália Cenigová

KNIŽNIČNÝ FOND

Školské knižnice k 31. decembru 2021 evidovali **5 889 029 knižničných jednotiek** (Tabuľka 2). Po prepočítaní uvedeného počtu knižničných jednotiek s 1 531 školskými knižnicami pripadlo na jednu školskú knižnicu približne **3 847 knižničných jednotiek**, čo je až o 50 knižničných jednotiek viac ako v roku 2020. Na jedného registrovaného používateľa pripadlo 25 knižničných jednotiek. Trochu zarážajúco vyznieva fakt, že skoro 70 % školských knižníc vykázalo len knižný fond (knihy a zviazané periodiká). Zvyšných 30 % školských knižníc vo svojich knižnič-

ných fondoch sprístupňovalo aj audiovizuálne a elektronické dokumenty a iné špeciálne dokumenty.

Po prepočítaní na jednu školskú knižnicu pripadlo **0,66 titulu periodika**, čo je v poriadku, lebo do tohto štatistického ukazovateľa už školské knižnice nezapočítavajú periodiká, ktoré sa odoberajú do zborovní a do kabinetov a ktoré potom vo forme daru dostávajú, často s mnohými chýbajúcimi číslami periodík, do svojich knižničných fondov.

Školské knižnice získali ročný prírastok najčastejšie formou nákupu, darom alebo bezodplatným prevodom.

Ročný prírastok knižničných jednotiek sa zvýšil

oproti predchádzajúcemu štatistickému obdobiu až o 99 % a vykázalo ho až 70 % školských knižníc. V roku 2020 to bol nárast len o 12 %.

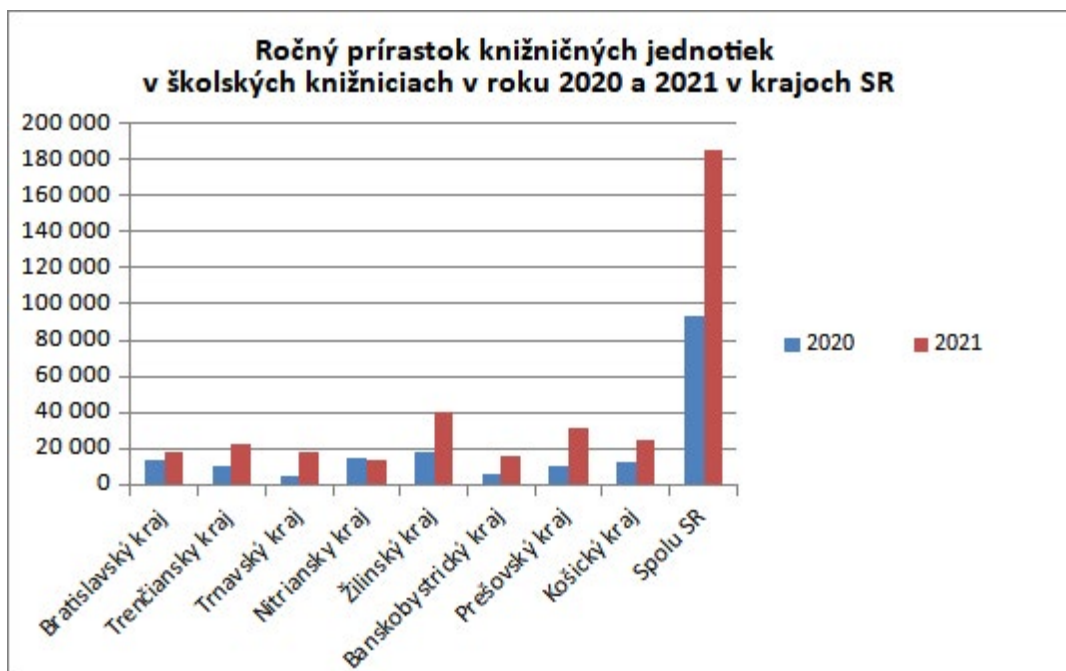
Ročný prírastok knižničných dokumentov výrazne pozitívne ovplyvnili možnosti akvizície knižničných fondoch v rámci realizácie:

- ➔ eurofondovej výzvy Ministerstva investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky;
- ➔ výzvy *Čitateľská, matematická a prírodovedná gramotnosť v základnej škole*, ktorú vyhlásilo ministerstvo školstva ako sprostredkovateľský orgán pre prioritnú os *Vzdelávanie* operačného programu *Ľudské zdroje*;
- ➔ dopytovo-orientovanej výzvy, ktorú takisto vyhlá-

silo ministerstvo školstva s **cieľom zvýšiť kvalitu vzdelávania na gymnáziách v oblastiach čitateľskej, matematickej, finančnej a prírodovednej gramotnosti**;

- ➔ rozvojového projektu *Čítame radi* (podporených 471 základných škôl celkovou sumou 348 228 €) a rozvojového projektu *Čítame radi 2* (551 základných škôl celkovou sumou 400 000 €), ktoré vyhlásilo ministerstva školstva.

Najväčší nárast ročného prírastku knižničných jednotiek zaznamenali **školské knižnice z Trnavského kraja**, a to až **o 236,11 %**. O niečo menší nárast vykázali **školské knižnice z Prešovského kraja (193,37 %)**. Najmenší nárast uviedli **školské knižnice z Nitrianskeho kraja (7,20 %)**.

Graf 2 Ročný prírastok knižničných jednotiek v školských knižniciach v rokoch 2020 a 2021 v krajoch Slovenskej republiky. Zdroj: Rozália Cenigová

Oproti roku 2020 až 87 % školských knižníc integrovaných s verejnými knižnicami dosiahlo nárast ročného prírastku knižničných jednotiek, a to až o 297,99 %. Negatívnu správou je, že ďalších 13 % nedoplnilo knižničné fondy ani o jednu knižničnú jednotku.

Školské knižnice vyradili zo svojich knižničných fondov celkovo 95 386 knižničných jednotiek (20,70 %), pretože nezodpovedali odbornej špecia-

lizácii danej školy, boli multiplikátom alebo duplikátom knižničného dokumentu, z obsahovej stránky boli zastarané, respektíve išlo o poškodené alebo stratené tituly.

Je potrebné ešte uviesť dôležitú skutočnosť, že buď v dôsledku nesprávneho vykázania evidovaného počtu knižničných jednotiek za rok 2020, alebo za rok 2021, bola zistená odchýlka 25 454 knižničných jednotiek v celkovom sumáre evidovaných knižničných jednotiek k 31. decembru 2021.

Tabuľka 2 Knižničný fond v školských knižniciach v rokoch 2020 a 2021. Zdroj: Rozália Cenigová

Ukazovateľ	2020	2021	Nárast/pokles (%)
Knižničné jednotky spolu	5 825 273	5 889 029	+1,09
z toho knihy a zviazané periodiká	5 693 490	5 759 651	+1,16
Počet titulov dochádzajúcich periodík	1 096	1 016	-7,30
Ročný prírastok knižničných jednotiek	92 960	184 596	+98,56
Úbytky knižničných jednotiek	79 031	95 386	+20,70

POČET POUŽÍVATEĽOV

Celkový počet **registrovaných používateľov** sa i napriek náročnému obdobiu znížil oproti roku 2020 len o **15 %** (Tabuľka 3). Dokonca až **32 % školských knižníc** vykázalo rovnaký počet registrovaných používateľov a potenciálnych používateľov. Tieto štatistické údaje je potrebné brať do určitej miery len ako orientačné, keďže metódička pre školské knižnice pri kontrole štatistických výkazov počas zberu štatistických údajov zistila, že veľké množstvo spravodajských jednotiek správne nepochopilo termín registrovaní používateľa. V tomto ukazovateli navyše vykazovali registrovaných používateľov, ktorí fyzicky síce nenavštívili školskú knižnicu počas roka 2021, ale boli len registrovaní v roku 2020 alebo v predchádzajúcich rokoch. Po ukončení štatistického zberu za rok 2021 poslala metódička pre školské knižnice dotknutým 228 spravodajským jednotkám, ktoré včas neurobili opravu v tomto štatistickom ukazovateli, metodické usmernenie, týkajúce sa evidencie registrovaných používateľov v súlade s platnou legislatívou.

dajských jednotiek správne nepochopilo termín registrovaní používateľa. V tomto ukazovateli navyše vykazovali registrovaných používateľov, ktorí fyzicky síce nenavštívili školskú knižnicu počas roka 2021, ale boli len registrovaní v roku 2020 alebo v predchádzajúcich rokoch. Po ukončení štatistického zberu za rok 2021 poslala metódička pre školské knižnice dotknutým 228 spravodajským jednotkám, ktoré včas neurobili opravu v tomto štatistickom ukazovateli, metodické usmernenie, týkajúce sa evidencie registrovaných používateľov v súlade s platnou legislatívou.

Tabuľka 3 Používatelia v školských knižniciach v rokoch 2020 a 2021. Zdroj: Rozália Cenigová

Ukazovateľ	2020	2021	Nárast/pokles (%)
Registrovaní používatelia	273 785	233 146	-14,84
Potenciálni používatelia	492 175	486 918	-1,07

VÝPOŽIČKY

Celkový počet výpožičiek sa oproti roku 2020 zvýšil o **12 %**, pričom po prepočítaní na jedného registrovaného používateľa pripadli 3 výpožičky (Tabuľka 4). **Počet prezenčných výpožičiek**, teda počet knižničných dokumentov, s ktorými pracovali používatelia v priestoroch školskej knižnice alebo boli zapožičané na vyučovaciu hodinu, sa zvýšil až o **33 %**.

Z dôvodu pandémie koronavírusu zaznamenali výrazný pokles výpožičiek školské knižnice integrované s verejnými knižnicami, a to zníženie až o **22,14 %**.

Po prepočítaní celkového počtu prevádzkových hodín – výpožičných hodín s 1 531 školskými knižnicami vyšlo, že jedna školská knižnica týždenne poskytovala knižnično-informačné služby v priemere **5 hodín a 16 minút**. Je dôležité hneď poznamenať, že do týchto prevádzkových hodín – výpožičných hodín – školské knižnice už započítali vyučovacie hodiny, ktoré boli pravidelne odučené v priestoroch školských knižníc a ktoré boli zároveň uvedené v ozname výpožičných hodín na dverách danej školskej knižnice.

Tabuľka 4 Výpožičky v školských knižniciach v rokoch 2020 a 2021. Zdroj: Rozália Cenigová

Ukazovateľ	2020	2021	Nárast/Pokles (%)
Výpožičky spolu	650 627	730 130	+12,22
v tom	prezenčné	366 768	+33,15
	absenčné	363 362	-3,15
Počet prevádzkových hodín pre používateľov za týždeň	7 757	7 906	+1,92

PODUJATIA PRE POUŽÍVATEĽOV

Školské knižnice počas dištančnej formy vzdelávania v roku 2021 zorganizovali **8 814 vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí** s cieľom podporiť čitateľské návyky, rozvíjať informačné schopnosti a zručnosti, kognitívne schopnosti a osobné talenty žiakov a ostatných používateľov z radov školskej komunity (Tabuľka 5). Po prepočítaní počtu školských knižníc s celkovým počtom podujatí vychádzalo na jednu školskú knižnicu približne 6 kultúrnych a výchovno-vzdelávacích podujatí.

Na doplnenie uvedeného podotýkame, že školské knižnice zorganizovali niektoré kultúrne podujatia aj v rámci zapojenia sa do projektov metodického

centra pre školské knižnice (napr. 10. ročník celoslovenského projektu *Záložka do knihy spája slovenské školy*, 12. ročník česko-slovenského projektu *Záložka do knihy spája školy*, 17. ročník celoslovenského projektu *Najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice*) alebo sa zapojili do projektov, ktoré organizovali iné inštitúcie. Na ilustráciu môžeme spomenúť najznámejšie projekty: 22. ročník *Týždňa slovenských knižníc*, celoslovenská kampaň *Les ukrytý v knihe*, celoslovenská súťaž *Čítajme s Osmijankom – pridaj sa aj ty!*, 67. ročník celoštátnej súťažnej prehliadky v umeleckom prednese poézie a prózy v tvorbe detských recitačných kolektívov a divadiel poézie *Hviezdoslavov Kubín*.

Tabuľka 5 Podujatia pre používateľov v školských knižniciach v rokoch 2020 a 2021. Zdroj: Rozália Cenigová

Ukazovateľ	2020	2021	Nárast/pokles (%)
Vzdelávacie a kultúrno-spoločenské podujatia pre používateľov	8 728	8 814	+0,99

OKTÓBROVÉ PROJEKTY METODICKÉHO CENTRA PRE ŠKOLSKÉ KNIŽNICE ZAMERANÉ NA KREATÍVNU PODPORU ČÍTANIA

Metodické centrum pre školské knižnice pri príležitosti októbra ako **Medzinárodného mesiaca školských knižníc 2021** zorganizovalo:

➔ 12. ročník česko-slovenského projektu *Záložka do*

knihy spája školy na tému *Očarujúci svet knižných príbehov, rozprávok a básní*.

Do česko-slovenského projektu sa zapojilo 934 základných škôl a osemročných gymnázií z Českej republiky a zo Slovenskej republiky s 107 234 žiakmi. Česko-slovenský projekt sa realizoval v spolupráci s Knižnicou Jiřího Mahena v Brne.

➔ 10. ročník celoslovenského projektu *Záložka do knihy spája slovenské školy* na tému *Významné osobnosti slovenskej literatúry – Pavol Országh Hviezdoslav (100. výročie úmrtia) a Božena Slančíková-Timrava (70. výročie úmrtia)*.

Do uvedeného celoslovenského projektu sa zapojilo 170 stredných škôl s 8 495 žiakmi.

Cieľom oboch projektov bolo pomôcť slovenským a českým pedagógom a školským knihovníkom vytvárať v triedach tvorivú a priateľskú atmosféru, ktorá bude podnecovať žiakov k čítaniu kníh a následne k zanietným diskusiám o prečítaných príbehoch, prípadne k výtvarnému stvárneniu literárneho motívu z prečítaného textu na záložke. Rovnako ich zámerom bolo, aby školy vzájomnú výmenu záložiek využili k nadviazaniu spolupráce, výmene dobrých príkladov z praxe a takisto k poznávaniu histórie, kultúry, jazyka, literatúry či regionálnych zvykov v oboch republikách. Bonusom uvedených projektov pre samotných žiakov bolo zažiť potešenie z tejto tvorivej činnosti, obohatiť sa o skúsenosť zo sústredenej práce pri výrobe záložky a takisto i získanie pocitu hrdosti nad dobre odvedenou prácou. Žiaci sa zároveň učili preberať spoločné rozhodovanie o tom, čo sa ich osobne týkalo, a čestne si splniť svoj záväzok voči neznámemu rovesníkovi z pridelenej partnerskej školy.

Metodička pre školské knižnice si pre účastníkov pripravila výber z originálnych, výnimočných a inšpiratívnych aktivít a podujatí, ktoré zorganizovali českí a slovenskí školskí koordinátori na podporu kreatívneho čítania žiakov a prehĺbenie priateľstva medzi slovenskými a českými školami, prípadne medzi slovenskými školami v rámci krajov Slovenskej republiky, s cieľom zmysluplne naplniť poslanstvo uvedených projektov.

Metodické centrum pre školské knižnice pri príležitosti **Medzinárodného dňa školských knižníc (25. októbra 2021)** zorganizovalo 17. ročník celoslovenského projektu *Najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice* na tému *Radostná podpora zážitkového učenia školskou knižnicou*. Do celoslovenského projektu sa zapojilo 158 školských knižníc s 8 495 účastníkmi.

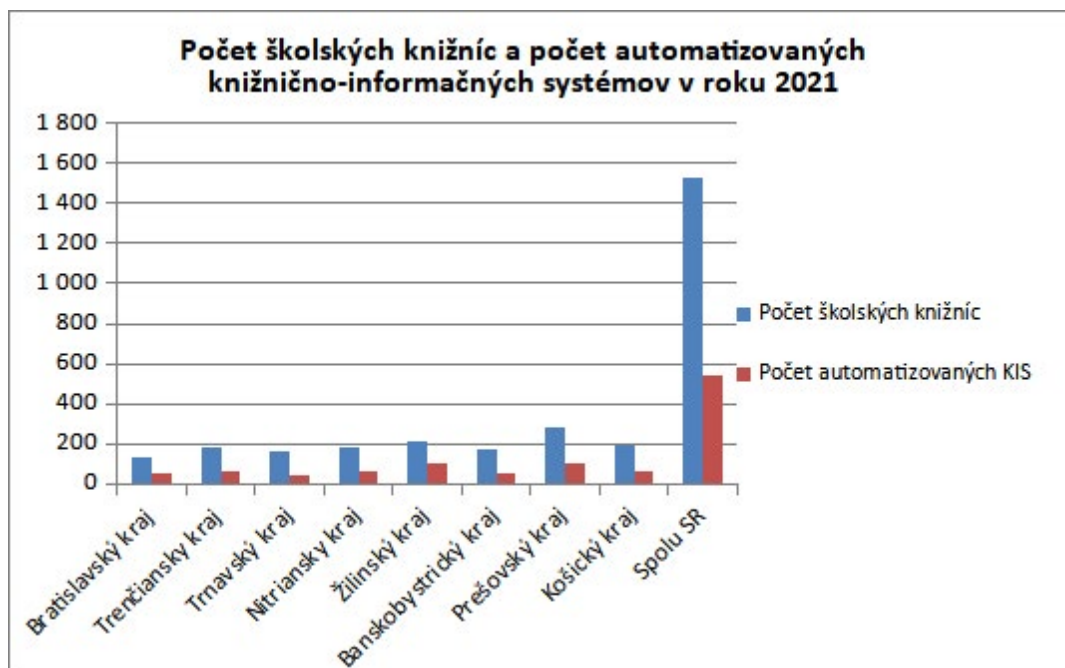
Celoslovenský projekt sa konal pod záštitou ministerstva školstva. Jeho cieľom bolo zábavnými formami práce s knihou podporiť u žiakov dobrý a trvalý vzťah ku knihe, školskej knižnici, čítaniu a k poznávaniu nového. Takisto jeho zámerom bolo, aby každý žiak mohol prispieť svojou inšpiráciou a talentom k slávnostnému priebehu osláv Medzinárodného dňa školských knižníc.

Informácie o uvedených projektoch boli už sčasti publikované pod názvom *Čitateľské aktivity školských knižníc v roku 2021* (Knižnica, 2022, roč. 23, č. 1, s. 51 – 62).

INFORMAČNÉ TECHNOLOGIE

Oproti predchádzajúcemu štatistickému obdobiu sa počet automatizovaných knižnično-informačných systémov v školských knižniciach zvýšil približne o 6 % (Tabuľka 6). Pri tomto štatistickom ukazovateli je potrebné uviesť, že školské knižnice mohli vykázať už aj elektronické programy (napr. aScAgenda, eŠkola) so zapracovaným modulom Knižnica, ktorý im umožňoval zapisovať všetky povinné údaje v súlade s platným právnym stavom v oblasti vedenia povinnej odbornej evidencie knižničných dokumentov. Školské knižnice pracovali najčastejšie s týmito automatizovanými knižnično-informačnými systémami: Biblib, Clavius, Knižničný systém pre malé a stredné knižnice, Proflib a Tritius. Na druhej strane je potrebné zdôrazniť, že až 65 % školských knižníc buď nevlastní, alebo nepracuje s automatizovaným knižnično-informačným systémom. Školské knižnice, ktoré si v rokoch 2006 – 2009, 2011 a 2013 zakúpili automatizovaný knižnično-informačný systém v rámci rozvojového projektu ministerstva školstva *Elektronizácia a revitalizácia školských knižníc* a prestali ho využívať pri evidenciách, ho nevykazovali, hoci ho stále vlastnia. Pri riadenom rozhovore uvádzali najčastejšie nedostatok finančných prostriedkov na pokrytie nákladov na servis počítačov a tlačiarňí, ročnú aktualizáciu automatizovaných knižnično-informačných systémov, morálnu opotrebovanosť počítačov – nedostatok finančných prostriedkov na kúpu nových počítačov alebo aj zmenu školských knihovníkov, ktorí nevedia pracovať s daným automatizovaným knižnično-informačným systémom.

Ako zaujímavosť uvádzame, že **najväčšie percentuálne zastúpenie počtu automatizovaných knižnično-informačných systémov** v porovnaní s počtom školských knižníc je v **Žilinskom kraji**, a to až **48,48 %**. **Najmenšie percentuálne zastúpenie** je v **Trnavskom kraji**, len **26,95 %** (Graf 3).

Graf 3 Počet školských knižníc a počet automatizovaných knižnično-informačných systémov v roku 2021 v krajoch Slovenskej republiky. Zdroj: Rozália Cenigová

V štatistickom výkaze uviedlo 92 školských knižníc, že má umiestnený **online katalóg na internete**. Oproti roku 2020 ide síce o nárast až o **21,05 %**, ale v skutočnosti môže mať vystavený online katalóg oveľa menší počet školských knižníc. Dá sa predpokladať, že opäť došlo k mylenej interpretácii daného

termínu. Pri riadenom rozhovore už v minulosti bolo zistené, že niektoré školské knižnice nesprávne vykazovali zoznam knižničných dokumentov spracovaných vo wordovom dokumente alebo excelovom dokumente ako online katalóg.

Tabuľka 6 Informačné technológie v školských knižniciach v rokoch 2020 a 2021. Zdroj: Rozália Cenigová

Ukazovateľ	2020	2021	Nárast/pokles (%)
Automatizovaný knižnično-informačný systém	512	544	+6,25
Online katalóg školskej knižnice na internete	76	92	+21,05

HOSPODÁRENIE ŠKOLSKÝCH KNIŽNÍC

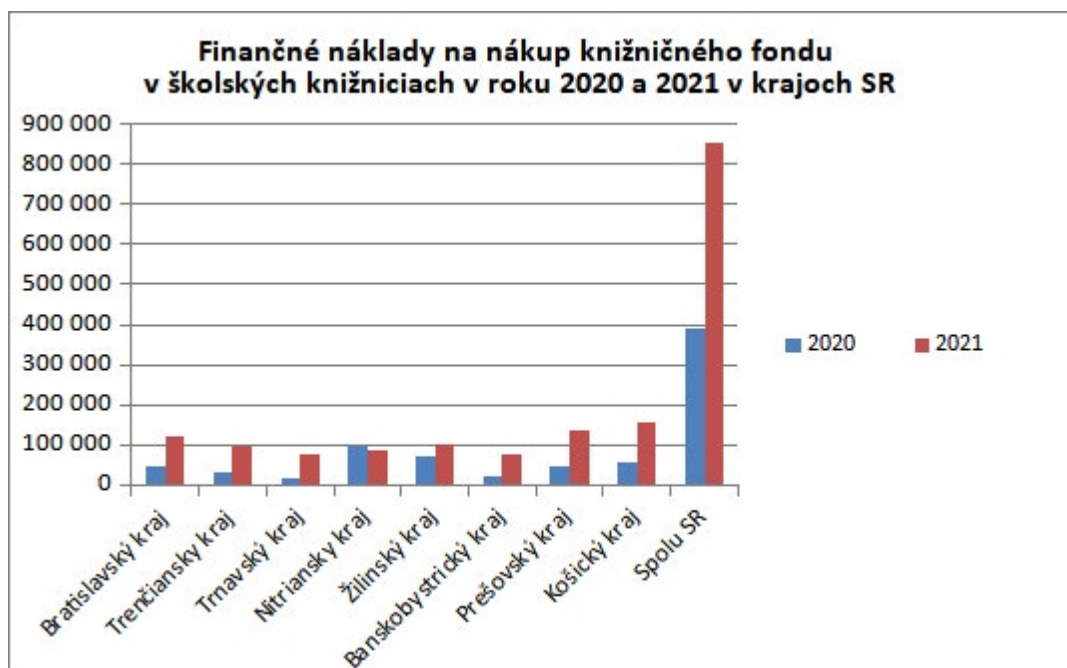
Finančné náklady na nákup knižničného fondu sa oproti roku 2020 zvýšili až o **117,64 %**, kým v roku 2020 to bolo len o 17 % (Tabuľka 7). Je dôležité poznamenať, že približne len 60 % školských knižníc v tomto štatistickom ukazovateli vykázalo finančné prostriedky, ktoré získali predovšetkým vďaka realizácii spomenutých dvoch rozvojových projektov *Čítame radi*. Do uvedeného objemu boli započítané

aj finančné prostriedky vyčlenené z rozpočtu školy alebo získané od vyšších územných celkov, nadácií, občianskych združení či Rady rodičov.

Najväčšie finančné náklady na nákup knižničného fondu (Graf 5) vynaložili zriaďovatelia školských knižníc v **Trnavskom kraji** (**337,47 %**). V zostupnom poradí nasledujú školské knižnice v Banskobystrickom kraji (213,09 %), školské knižnice v Prešovskom kraji (199,32 %), školské knižnice v Trenčianskom kraji (198,40 %), školské knižnice v Košickom kraji (173,72 %), školské knižnice v Bratislavskom kraji (172,84 %) a školské knižnice v Žilinskom kraji

(27,86 %). Len zriaďovatelia školských knižníc v Nitrianskom kraji vynaložili menej finančných pro-

striedkov na nákup knižničných dokumentov ako v roku 2020, a to až o 10,79 %.

Graf 4 Finančné náklady na nákup knižničného fondu v školských knižniciach v rokoch 2020 a 2021 v krajoch Slovenskej republiky. Zdroj: Rozália Cenigová

Takisto bol zaznamenaný nárast finančných prostriedkov na nákup knižničných dokumentov v školských knižniciach integrovaných s verejnými

knižnicami, a to až o **330,09 %**. Nárast finančných prostriedkov vykázalo 83 % školských knižníc integrovaných s verejnými knižnicami.

Tabuľka 7 Hospodárenie v školských knižniciach v rokoch 2020 a 2021. Zdroj: Rozália Cenigová

Ukazovateľ	2020	2021	Nárast/pokles (%)
Finančné náklady na nákup knižničného fondu	392 568	854 380	+117,64

ČINNOSŤ METODICKÉHO CENTRA PRE ŠKOLSKÉ KNIŽNICE

Metodička pre školské knižnice v ďalšej časti prednášky v krátkosti oboznámila prítomných s formami a metódami strategickej práce:

→ **poskytovanie odborného poradenstva** zriaďovateľom školských knižníc a školským knihovníkom v rámci výkonu odborných knižničných činností (napr. doplňovanie knižničného fondu; odborná

evidencia a spracovanie knižničných dokumentov; vykonanie revízie knižničného fondu; vyradovanie knižničných dokumentov; organizácia, uchovávanie a ochrana knižničného fondu a poskytovanie knižnično-informačných služieb), pri zriadení, zlúčení alebo zrušení školskej knižnice, pri vyplňovaní štatistického výkazu (3 412 písomne evidovaných konzultácií),

→ **priebežná aktualizácia informácií a metodických dokumentov** v časti Školské knižnice v rámci webového sídla oddelenia Slovenskej pedagogickej knižnice,

- ➔ **vypracovanie a aktualizácia 6 metodických materiálov** (napr. metodické usmernenie č. 1/2021 k povinným evidenciám školskej knižnice, metodické usmernenie č. 2/2021 pre školské knižnice k zápisu knižničných dokumentov do prírastkového zoznamu, metodický pokyn k povinnému uzatvoreniu odbornej evidencie v školskej knižnici za rok 2021),
- ➔ **vytvorenie *Webového registra* pre zber štatistických údajov o školskej knižnici za rok 2021** pre ministerstvo školstva,
- ➔ **aktualizácia elektronickej metodической bázy *Automatizované knižnično-informačné systémy a Príklady dobrej praxe zo školských knižníc***,
- ➔ **aktualizácia Adresára regionálnych knižníc** poskytujúcich metodickú pomoc pre školské knižnice,
- ➔ **aktualizácia Adresára školských knižníc v Slovenskej republike**,
- ➔ **organizovanie vzdelávacích podujatí** (napr. 15. medzinárodná konferencia *Školské knižnice ako informačné a kultúrne centrá škôl*, dva celoslovenské online odborné semináre zamerané na vedenie povinných odborných evidencií školskej knižnice a na elektronizáciu školských knižníc),
- ➔ **príprava, realizácia a vyhodnotenie projektov** zameraných na podporu a rozvoj čitateľskej gramotnosti (napr. 12. ročník česko-slovenského projektu pre základné školy a osemročné gymnáziá *Záložka do knihy spája školy*, 10. ročník celoslovenského projektu pre stredné školy *Záložka do knihy spája slovenské školy*, 17. ročník celoslovenského projektu *Najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice*),
- ➔ **vyhodnotenie plnenia** Uznesenia vlády Slovenskej republiky č. 620/2014 týkajúceho sa Stratégie rozvoja slovenského knihovníctva na roky 2015 – 2020: vyhodnotenie za rok 2020 (materiál bol vypracovaný pre potreby ministerstva školstva),
- ➔ **vyhodnotenie plnenia** Stratégie rozvoja slovenského knihovníctva na roky 2015 – 2020 za sieť školských knižníc (materiál bol vypracovaný pre potreby Ministerstva kultúry Slovenskej republiky),
- ➔ **prednášková činnosť** (tri prednášky),
- ➔ **publikačná činnosť** (publikovaných 13 článkov),
- ➔ **propagačná činnosť** v slovenských a zahraničných printových a elektronických médiách,
- ➔ **edičná činnosť** (zostavenie a vydanie elektronickeho zborníka z 15. medzinárodnej konferencie *Školské knižnice ako informačné a kultúrne centrá škôl*),

- ➔ **členstvo v pracovných komisiách** (napr. Fond na podporu umenia).

OCEŇOVANIE VÍŤAZOV CELOSLOVENSKEHO PROJEKTU NAJZAUJÍMAVEJŠIE PODUJATIE ŠKOLSKEJ KNIŽNICE

Po úvodnej prednáške nasledoval **slávnostný akt oceňovania víťazov 17. ročníka celoslovenského projektu *Najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice*** k *Medzinárodnému dňu školských knižníc 25. októbra 2021*. Na začiatku metodička pre školské knižnice stručne informovala o priebehu realizácie a vyhodnotení celoslovenského projektu. Slávnostný akt vykonala zástupkyňa Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky Slávka Veningerová spoločne s riaditeľom odboru podpory neformálneho vzdelávania Národného inštitútu vzdelávania a mládeže Tomášom Horváthom.

Na **1. mieste** sa umiestnila **Základná škola na Lipovej ulici v Spišskej Novej Vsi**. Za zorganizovanie podujatia *Kniha oslavuje* získala šek v hodnote 500 € na nákup kníh do knižničného fondu.

Na **2. mieste** sa umiestnilo **Gymnázium Ladislava Novomeského v Bratislave**. Za zorganizovanie podujatia *Cesta k Lacovi Novomeskému* získalo šek v hodnote 400 € na nákup kníh do knižničného fondu.

Na **3. mieste** sa umiestnila **Špeciálna základná škola v Zlatých Klasoch**. Za zorganizovanie podujatia *V kráľovstve rozprávok* získala šek v hodnote 300 € na nákup kníh do knižničného fondu.

Na **4. mieste** sa umiestnila **Spojená škola na Panákovej ulici v Bratislave**. Za zorganizovanie podujatia *Čitateľské mosty* získala šek v hodnote 200 € na nákup kníh do knižničného fondu.

Na **5. mieste** sa umiestnila **Základná škola na Pugačevovej ulici v Humennom**. Za zorganizovanie podujatia *Čarovný svet knihovočielok* získala šek v hodnote 200 € na nákup kníh do knižničného fondu.

Na **6. mieste** sa umiestnila **Základná škola v Nesvadoch**. Za zorganizovanie podujatia *Indiánska cesta do školskej knižnice* získala šek v hodnote 200 € na nákup kníh do knižničného fondu.

Na **7. mieste** sa umiestnila **Stredná odborná škola obchodu a služieb v Trenčíne**. Za zorganizovanie

podujatia *Hobití večierok – vitajte vo svete fantasy* získala šek v hodnote 200 € na nákup kníh do knižničného fondu.

Na **8. mieste** sa umiestnila **Základná škola s materskou školou Jána Bakossa v Banskej Bystrici**. Za zorganizovanie podujatia *Cesta okolo sveta za jeden deň* jej **Klub mladých čitateľov Albatros** (www.kmc.sk) venoval knihy v hodnote 150 € do knižničného fondu.

Na **9. mieste** sa umiestnila **Základná škola – Grundschule v Kežmarku**. Za zorganizovanie podujatia *Jesenné zážitkové vyučovanie* jej **Vydavateľstvo Tatran** venovalo knihy v hodnote 150 € do knižničného fondu.

Na **10. mieste** sa umiestnila **Spojená škola na Tilgnerovej ulici v Bratislave**. Za zorganizovanie podujatia *Tilgnerácky festival zážitkov – TIFEZA* jej **Akciová spoločnosť ŠEVT** venovala 50 výťažkov anglických novín **First News priamo z Veľkej Británie z ročníka 2019/2020** a knihy **Practice Book a Course Book** v hodnote 150 € do knižničného fondu.

Na **11. mieste** sa umiestnila **Spojená škola internátna v Trenčíne**. Za zorganizovanie podujatia *Môj literárny vzor* jej **Knižná edícia pre malých čitateľov Stonožka** (www.stonozka.sk) venovala knihy v hodnote 80 € do knižničného fondu.

Na **12. mieste** sa umiestnila **Stredná odborná škola obchodu a služieb v Galante**. Za zorganizovanie podujatia *Radostná práca s knihami* jej **Knižná edícia pre mladých čitateľov YOLI** (www.yoli.sk) venovala knihy v hodnote 80 € do knižničného fondu.

V závere slávnostného oceňovania školských knižníc poďakovala metodička pre školské knižnice ministerstvu školstva za prevzatie záštity nad uvedeným celoslovenským projektom, zástupkyňi ministerstva školstva a riaditeľovi odboru podpory neformálneho vzdelávania Národného inštitútu vzdelávania a mládeže za slávnostné oceňovanie školských knižníc a partnerom celoslovenského projektu za udeľenie knižných darov. Rovnako vyjadrila veľkú vďaku všetkým, ktorí sa podieľali na príprave, propagácii a realizácii osláv Medzinárodného dňa školských knižníc a umožnili každému účastníkovi, aby mohol prispieť svojou inšpiráciou a svojimi vedomosťami k originálnemu priebehu podujatia a zároveň v ňom mohol prejavíť svoj osobný talent. Osobitne im vyjadrila vďaku za ich nadšenie, voľný čas a úsilie, ktoré venovali príprave obdivuhodných, vtipných a inšpirujúcich čitateľských aktivít a ktoré zrealizovali v rámci svojich podujatí.

ĎALŠÍ PROGRAM MEDZINÁRODNEJ KONFERENCIE

Doobedňajší program konferencie následne pokračoval inšpirujúcou prednáškou vzácneho hosta z Českej republiky, riaditeľa Knihovniického inštitútu Národnej knižnice Českej republiky v Prahe **Víta Richtera**, ktorý v prednáške *Podpora čtenářství v rodině z pohledu průzkumů čtenářství v České republice* zaujímavým spôsobom interpretoval poznatky o celoštátnom reprezentatívnom prieskume detí z roku 2021. Podrobnejšie informoval napríklad o čítaní rodičov a ich vplyve na čítanie detí vo veku 6 až 8 rokov, vplyve voľnočasových aktivít na čítanie detí, vplyve rodičov na čítanie detí, o domácich knižniciach, kúpe knihy vo forme daru, využívaní digitálnych médií v rodinách či celkovom vplyve pandémie koronavírusu na čítanie detí v uvedenom veku.

Ďalší vzácny hosť z Českej republiky **Jiří Trávníček** z Ústavu pre českú literatúru AV ČR vo svojej prednáške *Rodina, škola, knihovna, stát – jejich role při podpoře čtenářství* forme praxou overených dobrých skúseností predstavil konkrétne odporúčania na skvalitnenie čítania rodinám, školám, verejným knižniciam, médiám, štátu a celej verejnosti.

Dopoludňajší program konferencie uzatvárala školská knihovníčka **Eva Kukořová** zo Základnej školy na Lipovej ulici v Spišskej Novej Vsi, ktorá prostredníctvom prednášky *Školská knižnica – inšpirující zdroj poznání a tvorivosti* odkomunikovala účastníkom podujatia celoročné aktivity zamerané na rozvoj čitateľských schopností a zručností žiakov a podporu ich čitateľských návykov. Podrobnejšie predstavila aj najkrajšie a najoriginálnejšie čitateľské aktivity, ktoré školská knižnica zrealizovala v rámci víťazného podujatia *Kniha oslavuje*.

Poobedňajší blok prednášok začala tretia vzácna hostka z Českej republiky **Jana Dvořáková** z Arcibiskupského gymnázia v Kroměříži, ktorá vystúpila s prednáškou *Školní knihovna Arcibiskupského gymnázia v Kroměříži se představuje*. Prostredníctvom bohatej kolekcie fotografií priblížila históriu vzniku školskej knižnice a jej revitalizáciu. Predstavila aj zloženie knižničného fondu, najmä duchovnú a filozofickú literatúru. Podrobnejšie informovala o mimoškolských aktivitách Školského klubu pri Arcibiskupskom gymnázii, ktoré organizuje pre žiakov od 4. do 9. triedy základnej školy, a kreatívnych výchovno-vzdelávacích programov, ktorých sa aktívne zúčastňujú gymnazisti.

Niekoľkoročná školská knihovnička a zároveň aj školská koordinátorka česko-slovenského projektu *Záložka do knihy spája školy* a celoslovenského projektu *Záložka do knihy spája slovenské školy* **Eva Kubalová** z Gymnázia Jozefa Miloslava Hurbana v Čadci v prednáške *Záložka do knihy ako kreatívny prostriedok vzdelávacieho procesu* s využitím pútavého obrazového materiálu demonštrovala vnímanie obrazu – záložky a využitie umeleckých výrazových prostriedkov pri jej tvorbe. Takisto hovorila o význame záložky pri prehľbovaní súdržnej spolupráce v rámci tried, medzi všetkými členmi školskej komunity a pri upevňovaní priateľských vzťahov medzi rovesníkmi z pridelených partnerských škôl.

Školská knihovnička **Veronika Vrábelová** z Gymnázia Ladislava Novomeského v Bratislave pre účastníkov podujatia pripravila prednášku *Čitateľské aktivity v Školskej knižnici Ladislava Novomeského*. Powerpointová prezentácia mapovala realizáciu originálnych aktivít zameraných na rozvoj čitateľskej gramotnosti stredoškôľakov a využívanie netradičných metód a foriem práce s informačnými zdrojmi pri rozmanitých podujatiach orientovaných na aktívnu podporu kreatívneho čítania. Súčasťou prezentácie bolo aj ocenené podujatie *Cesta k Lacovi Novomeskému*.

Poobedňajší program medzinárodnej konferencie uzatvorila prednáškou *Aktivity školskej knižnice zamerané na rozvíjanie čitateľskej gramotnosti* školská knihovnička **Sylvia Bognárová** zo Špeciálnej základnej školy v Zlatých Klasoch. V príspevku sa zaoberala predovšetkým aktivitami zameranými na rozvoj čitateľskej gramotnosti počas celého školského roka, ktoré realizuje buď v priestoroch školskej knižnice, alebo v jednotlivých triedach. V krátkosti predstavila aj ich ocenené podujatie *V kráľovstve rozprávok*.

ZÁVER

V priebehu medzinárodnej konferencie všetci prednášajúci potvrdzovali skúsenosť overenú praxou, že najväčší vplyv na čítanie žiakov má škola, školská knižnica a rodina. Účastníci podujatia na konkrétnych príkladoch demonštrovali, ako učitelia, vychovávatelia a školskí knihovníci pomáhali podporovať čitateľské návyky, túžbu po dobrodružstve či objavovaní neznámych, rozvíjať informačné, komunikačné a sociálne schopnosti a zručnosti, osobné talenty žiakov základných škôl a stredných škôl. Taktiež uviedli, že ich pozoruhodné úsilie sa podarilo vďaka živému zapojeniu žiakov do kreatívnych, tvorivých a originálnych individuálnych či kolektívnych foriem práce s knihou a zároveň aj vďaka vytvoreniu radostnej a vzájomnej priateľskej súdržnosti. Podpora rodičov, starých rodičov či starších súrodencov bola často spomínaná pri realizácii podujatí zameraných na podporu kreatívneho čítania. Na záver môžeme s radosťou konštatovať, že nielen samotné zorganizovanie 16. medzinárodnej konferencie, ale aj výber odborných tém bol inšpiráciou pre ďalšiu prácu prítomných zástupcov z pedagogickej a knihovníckej slovenskej a českej verejnosti a pre rozvoj školských knižníc na Slovensku. Dôkazom je ich vysoko pozitívna spätná väzba.

Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie je sprístupnený na webovom sídle oddelenia Slovenskej pedagogickej knižnice odboru podpory neformálneho vzdelávania Národného inštitútu vzdelávania a mládeže www.spgk.sk v časti *Školské knižnice* vo formáte PDF.